

Beteckning: _____

Institutionen för Pedagogik, Didaktik och Psykologi

Att kartlägga pedagogisk verksamhet med hjälp av
programmet Complador
En fallstudie av lekterapi på ett sjukhus i Armenien

*Armine Sinabian och Lisa Lundahl
Maj 2009*

C-uppsats 15 hp
Pedagogik

**Hälsopedagogiska programmet
Examinator: Peter Gill**

ABSTRAKT

Lundahl, L., Sinabian, A. (2009). *Att kartlägga pedagogisk verksamhet med hjälp av webbapplikationen Complador: En fallstudie av lekterapi på ett sjukhus i Armenien*. Hälsopedagogiska programmet, Institutionen för pedagogik, Didaktik och Psykologi. Högskolan i Gävle.

I denna studie prövades programmet Complador som ett verktyg vid kartläggning av den pedagogiska verksamheten på lekterapi på ett sjukhus i Jerevan, Armenien. I programmet Complador kan avancerade tankekartor (mindmaps) skapas för att ge en bild av komplexa orsakssammanhang. Tre perspektiv kan åskådliggöras, behovsperspektiv, strategiperspektiv och orsaksperspektiv. En kartläggning av projektledarens mål med verksamheten redovisades i ett behovsnät, hennes strategier för att uppnå dessa mål redovisades i ett strateginät och hennes önskade följder av strategierna redovisades i ett orsaksnät. En fallstudie valdes som undersökningsmetod. De olika metoderna som användes i fallstudien var dokumentanalyser, observationer samt intervjuer. Dokument som rör verksamheten analyserades och bearbetades, verksamheten på lekterapi observerades samt intervjuer med projektledaren genomfördes. Insamlad data bearbetades och redovisades med hjälp av programmet Complador. Efter genomförd studie anser vi att programmet Complador är ett adekvat redskap för pedagoger. Kartläggning med hjälp av programmet kan ge pedagogen en tydlig bild över sitt arbete. Pedagogen kan då reflektera över sitt handlande och dess konsekvenser, vilket i sin tur kan underlätta planering och utvärdering av verksamheten. Detta kan leda till att pedagogen utvecklas i sin yrkesroll.

Nyckelord: Complador, Reflekterande praktiker, Teori-i-användning, Reflektion, Donald Schön, Pedagog, Armenien, Lekterapi.

Keywords: Complador, Reflecting practitioner, Theory-in-use, Donald Schön, Pedagogue, Armenia, Play therapy.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	2
1.1 Studien	2
1.2 Minor Field Study	2
2. BAKGRUND.....	3
2.1 Tidigare forskning och litteratur.....	3
2.2 Minor Field Study – Armenien.....	6
2.3 Fältet för studien – lekterapi på ett sjukhus i Armenien	7
3. SYFTE	8
3.1 Undersöknings avsikt	8
3.2 Frågeställningar	8
4. METOD	8
4.1 Metodval.....	8
4.2 Programmet Complador som analysverktyg	10
4.3 Urval	10
4.4 Genomförande	11
4.5 Validitet och Reliabilitet.....	12
4.6 Etiska aspekter.....	12
5. RESULTAT	13
5.1 Dokumentanalys	13
5.2. Observation	13
5.3. Intervjuer med projektledaren för lekterapi	13
5.3.1 Vilka mål har projektledaren med sin verksamhet?.....	14
5.3.2 Vilka är hennes strategier för att uppnå dessa mål?.....	14
5.4. Kartläggning med programmet Complador	20
6. ANALYS	21
7. DISKUSSION	22
7.1. Metoddiskussion	22
7.2. Resultatdiskussion	23
7.3. Vidare forskning.....	26
8. REFERENSER.....	27
8.1 Litteratur.....	27
8.2 Artiklar	28
8.3 Internet	28
9. BILAGA - NODTEXTER	29

1. INLEDNING

1.1 Studien

Idén till denna studie uppkom då vi på B-nivå i pedagogik blev tilldelade Gunnar Cardell, fil. dr. i pedagogik, som handledare. Han introducerade sin Trenätsteori och programmet Complador för oss. I programmet Complador kan insamlad data sammanföras till tankekartor så att komplexa sammanhang visualiseras och både helhet och delar blir möjliga att överblicka. Tre perspektiv kan åskådliggöras, behovsperspektiv, strategiperspektiv och orsaksperspektiv.

Tidigare har Complador prövats av hälsopedagogstudenter i tre examensarbeten på olika arbetsplatser: på ett sjukhus kartlades läkarsekreterares behov ur ett arbetsmiljöperspektiv, i ett apotek kartlades personalens arbetssituation ur ett stressperspektiv och på ett företag kartlades en mellanchefs frisk- och riskfaktorer. En slutsats var att Complador är ett adekvat redskap i hälsofrämjande arbete.

Complador prövades tidigare av oss på B-nivå i en studie på en grundskola där ett undervisningstillfälle kartlades. Vi upplevde att Complador är ett adekvat redskap för kartläggning av pedagogiska verksamheter. Således väcktes ett intresse för att pröva Complador i ett internationellt sammanhang, då detta inte har genomförts tidigare. Studien syftar till att pröva programmet Complador som ett verktyg vid kartläggning av den pedagogiska verksamheten på lekterapin på ett sjukhus i Armenien. En kartläggning kommer att göras av projektets mål, tillvägagångssätt för att nå målen samt önskad verkan. Detta resulterar i behovsnät, strateginät och orsaksnät.

1.2 Minor Field Study

För att möjliggöra en internationell studie sökte vi ett Sida sponsrat Minor Field Study stipendium som vi blev tilldelade. Stipendiet ger studenter möjligheten att utföra fältstudier i ett utvecklingsland. Vi har valt att genomföra studien i Armenien. Valet av land gjordes då en av oss har ett armenisk ursprung vilket bidrog till att vi lättare kunde knyta kontakter i fält. Via bekanta i Sverige knöts kontakter i Armenien. Fältstudien genomförs på lekterapin på ett sjukhus i Armenien. Studien syftar till att pröva programmet Complador som ett verktyg vid kartläggning av den pedagogiska verksamheten på lekterapin.

2. BAKGRUND

2.1 Tidigare forskning och litteratur

Donald Schön formade begreppet ”teori-i-användning. I sina begrepp använder sig Schön utav bindestrecksterminologin. Detta innebär att orden som är sammankopplade inte är separata processer utan de måste äga rum samtidigt. (Egidius, 2006). Enligt Schön utgörs begreppet ”teori-i-användning” av en persons handlings- eller beteendevärld. ”Teori-i-användning” kan vara en omedveten ”kunskap-i-handling” eller en medveten uttalad teori vilket kan ses som detaljerad kunskap (Kinsella, 2007). Den omedvetna och medvetna teorin kan vara i konflikt med varandra då teorin och praktiken inte alltid överensstämmer. Konflikten kan hindra reflektion och fortsatt lärande (Molander, 1993).

För att begreppet ”teori-i-användning” ska bli mer användbart påstår Donald Schön och Chris Argyris att en förståelse för ”tyst kunskap” underlättar. Michael Polynais myntade begreppet ”tyst kunskap” vilket utgörs av kunskap som inte går att beskriva med ord. Begreppet betecknar sinnesintryck, uppfattningar, sociala regler och värderingar som tas för givet i mänskligt handlande (Nationalencyklopedin, 2009). ”Tyst kunskap” kan exempelvis vara förmågan att känna igen ett ansikte även om det med ord inte går att ge en entydig beskrivning av det. Ett annat exempel kan vara yrkesmänniskan som känner igen en viss situation och känslorna hos sig själv. I och med att situationen och känslorna är bekanta vet personen hur denne ska handla även om det inte går att sätta ord på varför handlingar och bedömningar görs på ett visst sätt (Kinsella, 2007).

Enligt Schön och Argyris utvecklar varje praktiker en teori i praktiken, medvetet eller omedvetet. Som tidigare nämnts består den medvetna teorin av detaljerad kunskap och den omedvetna teorin av ”teori-i-användning” som visar sig i praktikerns beteende (Kinsella, 2007). Schöns begrepp ”teori-i-användning” består enligt Bengt Molander av ”värden, strategier och underliggande antaganden” (Molander, 1993).

...man har vissa antaganden om hur verkligheten ser ut och fungerar, man har vissa föreställningar om att somligt är viktigt och värdefullt, och man har idéer om hur man kan åstadkomma detta värdefulla.

(Cardell, 2008, s. 4).

För att en praktiker ska kunna hantera situationer, såväl nya som välbekanta, på ett effektivt sätt krävs en förmåga till ”reflektion-i-handling”. Donald Schön kallar även ”tyst kunskap” för ”kunskap-i-handling”. När en praktiker handlar instinktivt ligger den ”tysta kunskapen” som grund

för detta handlande. Praktikern reagerar med ”reflektion-i-handling” där reflektionen handlar om praktikerns tankar kring varför resultatet uppstod och hur denne ska gå vidare i sitt arbete. Det är på så sätt den ”tysta kunskapen” som ligger till grund för praktikerns handlande. Enligt Schön kan hinder som uppstår i arbetet lösas genom kunskap, tänkande och reflektion vilket leder till att praktikern kan finna nya möjligheter att lösa problem. (Egidius, 2006). I boken ”Pedagogik för 2000-talet” skriver Henry Egidius om Schöns tankar kring ”reflektion-i-handling” (Egidius, 2006, s. 126).

Det dyker upp tankar om lösningar som de testar, först i huvudet och sedan på skissblocket eller i en anteckningsbok och sen i verkligheten, eller omvänt. De lär under tiden hur den verklighet som de arbetar med är beskaffad, ungefär på samma sätt som en konstnär prövar sig fram i arbetet med en målning, en skulptur eller ett smycke. Det är fråga om aktionsforskning. Det handlar om att ingenting är så praktiskt som en god teori, om att nya idéer föds i själva arbetet med ett problem.

Donald Schön har utvecklat begreppet ”reflekterande praktiker” där det centrala är läroprocesser (Molander, 1993). Med detta menas att praktikerns fokus ligger på dennes sätt att tänka och agera i den unika situationen. Lärande kan ses som en komplex och oförutsägbar situation där praktikern måste göra rapida val. Ett exempel är läraren i klassrummet som ständigt måste ta snabba beslut. I en sådan situation kan läraren ses som en reflekterande praktiker då denne måste lära sig att reflektera över hur effektiva dennes strategier är och om strategierna leder till de önskade målen (Adler, 1990). Snabba förändringar tvingar människor att tänka, reflektera och ta beslut. Ett reflekterande inlärningsätt kan hjälpa människor att ta bra beslut. En typ av reflekterande inlärningsmetod är den erfarenhetsbaserade och aktiva inläring då idéer prövas i praktiken istället för att kunskap bara acceptera så som den presenteras. Dewey förespråkar aktiv inläring genom ”learning by doing”. Han anser att teori, praktik och reflektion är lika viktiga delar vid inläring. (Dyke, 2006). I boken ”Kunskap i handling” skriver Bengt Molander om reflektion (1993, s. 163-164).

En utvecklande reflektionsgång fordrar en växling mellan att *konfronteras* med vad man gör och vem man är – speglat i vad som händer i situationen och hur andra ser det och möter det – och *eftertanke* då saker kan träda fram och man kan se dem i ett större sammanhang. Det dialogiska ”lära genom att göra” (man kanske skulle kalla det ”lära genom att göra och uppmärksamma”) kan i bästa fall skapa, och i vilket fall som helt bidra till, en sådan reflektion.

Schöns begrepp ”reflekterande i praktiker” kan därmed ses som en form av ”lära genom att göra” vilket kan kopplas till John Deweys begrepp ”learning by doing” (Egidius, 2006). Begreppet innebär att inläring inte enbart ska förmedlas genom teori utan främst genom praktik. Den erhållna teorin bör prövas i praktiken för att eleven ska förberedas för sin yrkesroll. Dewey anser att förvärvande, användning och anpassning av teorin resulterar i en förståelse av verkligheten. (Nationalencyklopedin, 2009.05.07).

Schön och Argyris introducerade fenomenet metakognition. Detta fenomen är en teori om att förändra tänkandet och uppfattningarna genom att fundera över varför vi tänker som vi gör. Metakognition kan alltså beskrivas som en eftertänksamhet, en reflektion om hur man tyckt och tänkt i en viss fråga (Egidius, 2006).

Att utvärdera är något som människor ständigt gör. Grunden i utvärdering är reflektion, vilket handlar om att lära sig genom erfarenheter för att i framtiden kunna handla på ett bättre sätt. Utvärdering kan ses som en väg till livslångt lärande. Enligt David Kolb krävs tänkande, beslut, handling och reflektion för att lärande ska äga rum. För att lära sig nya saker krävs utvärdering då man genom en sådan process kan få en förståelse för vad som fungerar och varför det fungerar. (Svederberg, Svensson & Kindberg, 2001).

Olika typer av program finns i syfte att utveckla lärare i deras yrkesroll. Nasreddine Mohammed Sarsar, lärare med egna erfarenheter av sådana program, anser att de mest framgångsrika programmen är de då läraren står i centrum. Läraren ges då utrymme att konstruera sin egen kunskap baserad på egna professionella färdigheter genom en reflekterande process. Detta arbetssätt har utvecklats av Schön som i sin tur grundar sig på Deweys idé om det reflekterande tänkandet. Han definierar reflektion som ett genomtänkt och meningsfullt sätt att tänka där det centrala är olika sätt att reagera på olika problem. Dewey anser att lärare är reflekterande praktiker som är aktiva i utvecklingen av teorier som kan användas i praktiken. Reflektion gör att lärare kan se undervisningen ur ett nytt perspektiv och därigenom förstå dess komplexitet vilket kan öka deras engagemang för att utvecklas i sin yrkesroll. Nasreddine anser att man som praktiker kan utveckla sin reflektionsförmåga genom att föra en reflekterande loggbok. Genom att föra loggbok kan ”gömda” delar av undervisningen synliggöras. Enligt Schön är det viktigt att synliggöra det osynliga i undervisningen för att kunna förbättra praktiken. (Mohammed, 2008).

En prospektiv reflektion, ”reflektion-inför-handling” syftar till framtida handlingar, denna typ av

reflektion kan ses som något blivande eller förmodande. En studie på ett universitet i USA påvisade positiva effekter av prospektiv reflektion, ”reflektion-inför-handling”, detta i kombination med ”reflektion-i-handling” och ”reflektion-över-handling”. Studien undersöker huruvida Schöns modell ”reflekterande praktiker” kan uppmuntra ”reflektion-i-handling” och ”reflektion-över-handling” bland mentorer för blivande lärare. ”Reflektion-i-handling” innebär, som tidigare nämnt, ett beslutstagande utifrån ”tyst kunskap” som uppstår vid handlande. I motsats till detta står ”reflektion-över-handling” för en typ av reflektion som uppstår efter handlandet, vilket kan liknas vid en tillbakablick. Andra studier poängterar vikten av en tredje form av reflektion, ”reflektion-inför-handling”, vilket syftar till framtida handlingar. Denna typ av reflektion kan ses som något blivande eller förmodande. Studien visar att planering är en viktig del i en reflekterande praktikers utveckling. Genom prospektiv reflektion, ”reflektion-inför-handling”, kan läraren reflektera över hur denne vill agera i sitt framtida yrkesutövande. För att möjliggöra reflektion inför framtiden krävs såväl ”reflektion-i-handling” som ”reflektion-över-handling” (Urzúa & Vásquez, 2008).

Att veta hur man ska agera i en viss situation behöver inte alltid stämma överens med hur man i själva verket agerar. I en studie som genomförts i Vermont tar Margit Szesztay (2004) upp tre punkter som hon anser vara centrala i ”reflektion-i-handling” och som gör att läraren lättare förstår meningen med uppmärksamhet i klassrummet. Den första punkten handlar om att läraren lägger fokus på nästkommande undervisningsmoment. Den andra punkten handlar om lärarens uppmärksamhet gentemot elevernas sätt att respondera på undervisningen. Den tredje punkten innefattar lärarens förmåga att ha en överblick och fungera som en extern observatör över klassrummets händelser. I studien fick utvalda lärare genomgå ett projekt för att utveckla sin förmåga att reflektera. Därefter gav de sin syn på ”reflekterande praktiker”. Studien visar att ”reflektion-i-handling” är ett verktyg för respons på vad som pågår i ett klassrum. En kunskap om varje enskild elev underlättar lärarens förståelse för elevernas beteende. Genom denna kännedom kan läraren planera sin verksamhet och beté sig på ett sätt som skapar trygghet för eleverna (Szesztay, 2004).

2.2 Minor Field Study – Armenien

Armenien är ett kristet land beläget i Kaukasien som gränsar till de tre islamiska länderna Turkiet, Iran och Azerbajjan samt till det kristna landet Georgien. Armenien har tidigare varit en del av Sovjetunionen men utropades som en självständig republik 1991. Sjuttio år av Sovjetiskt styre har satt sina ekonomiska spår. Landets utveckling har även bromsats av en etnoterritoriell konflikt med grannrepubliken Azerbajjan, som även tillhörde Sovjetunionen. Konflikten grundar sig på kampen

om området Nagorno-Karabakh som geografiskt sett är beläget inom Azerbajjans gränser men med en armenisk befolkning. 1988 ledde motsättningarna till ett inbördeskrig mellan de kristna armenierna i Nagorno-Karabakh och Azerbajjans islamiska befolkning. I samband med Sovjetunionens upplösning 1991 trappades konflikten upp till ett kompromisslöst krig mellan de två nyblivna fria staterna. I och med detta tvingades hundratusentals armenier lämna Azerbajjan och flytta till Armenien eller Ryssland. Andra stormakter och internationella organisationer har efter Sovjetunionens upplösning blandat sig i krigshandlingarna för att få till stånd en fredsuppgörelse. Ryssland är den stormakt som stött Armenien i denna konflikt. 1993 nådde Armenien framgångar vilket i praktiken ledde till att Nagorno-Karabakh kom att förbindas med Armenien och de militära aktiviteterna trappades ner. (Nationalencyklopedien, 2009.04.22)

Landet har mött stora svårigheter i övergången från Sovjetiskt styre till att bli en självständig republik med demokrati och marknadsekonomi. Konflikten om Nagorno-Karabakh har sedan Sovjetunionens upplösning satt sin prägel på den armeniska inrikespolitiken. Ett långvarigt sovjetiskt styre har kommit att påverka landets ekonomi starkt. Åren 1990-2000 beräknas BNP ha minskat med i genomsnitt 15% per år. Därefter har ekonomin förbättrats men är fortfarande svag. Den instabila ekonomin i landet har lett till försämringar av den personliga välfärden och de sociala förhållandena. På grund av en hög inflationstakt har löner och pensioner minskat kraftigt. Andra faktorer som har kommit att påverka landets sociala förhållanden är den stora jordbävningen 1988 som krävde 25 000 dödsoffer samt flyktingsituationen till följd av kriget med Azerbajjan. (Nationalencyklopedien, 2009.04.22)

2.3 Fältet för studien – lekterapi på ett sjukhus i Armenien

Lekterapi på sjukhuset är det första i sitt slag i Armenien och startades som ett projekt genom svenskt stöd år 2004. Målet med verksamheten är att skapa en säker plats för barn som är sjuka eller har någon typ av problem så som rädslor, osäkerhet, svårt för social kontakt och så vidare. Verksamheten stödjer även föräldrar och anhöriga till dessa barn. Lekterapi på sjukhuset är det första i sitt slag i Armenien och därför har den svenska hjälpen varit otroligt betydelsefull. Genom svenskt stöd gavs utbildning för verksamhetens personal rörande pedagogik. Personalen fick möjligheten att lära sig nya arbetsmetoder och gavs en djupare förståelse för barns pedagogiska och psykologiska utveckling. Arbetsmetoderna syftar till att utveckla barnen i sitt sätt att tänka. Barnen är landets framtid och de kan på lång sikt genom detta nytänkande bidra till positiva förändringar i det armeniska samhället. Efter fem års implementering har lekterapi blivit en självklar del av sjukhusets verksamhet. Den medicinska personalen på sjukhuset är idag stolta över verksamheten

och har ett nära samarbete med pedagoger och psykologer på lekterapin.

3. SYFTE

3.1 Undersöknings avsikt

Syftet med undersökningen är att pröva programmet Complador som ett verktyg vid kartläggning av den pedagogiska verksamheten på lekterapin på ett sjukhus i Jerevan, Armenien.

3.2 Frågeställningar

Vilka mål har projektledaren med sin verksamhet?

Vilka är hennes strategier för att uppnå dessa mål?

4. METOD

4.1 Metodval

I denna studie kommer vi förmedla information om lekterapin på ett sjukhus genom en kartläggning med hjälp av programmet Complador. Detta genom detaljerade beskrivningar av situationer, händelser, människor, samspel och projektledarens erfarenheter, attityder, åsikter och tankar därför är kvalitativa metoder att föredra (Merriam, 1996). Enligt Steinar Kvale finns det kvalitativa och kvantitativa metoder och dessa är verktyg vars användbarhet beror på vilka forskningsfrågor som ställs. Kvale anser till skillnad från Rodney Åsberg att det är metoden i sig och inte data som är kvalitativ respektive kvantitativ (Kvale, 1997; Åsberg 2001). I denna studie har vi valt att inta Kvales syn, att det är metoderna som är kvalitativa.

En kvalitativ fallstudie valdes då den ger en helhetsinriktad beskrivning och analys av en specifik företeelse, i denna studie lekterapin på ett sjukhus. Studien inriktar sig på förståelse och beskrivning av processerna som sker på lekterapin dock inte på de beteendemässiga följderna. Denna fallstudie är kvalitativ och inriktar sig på insikt, upptäckt och tolkning av verksamheten. Valet av metod gör att studien kommer åt subjektiva faktorer så som tankar och känslor. Olika metoder används för att samla in vetenskaplig information. Denna fallstudie består av dokumentanalyser, observationer samt intervjuer. Att använda sig utav flera olika undersökningsmetoder kan vara till en fördel då den ena metodens svaga sidor ofta är den andres starka sidor. Genom att kombinera metoder kan studien ge en bredare bild av verksamhet. (Merriam, 1996).

Dokument i form av projektbeskrivning, kvartalsrapporter samt arbetsmaterial analyserades för att få en förståelse för verksamheten.

Deltagande observationer valdes då det ger en förståelse för verksamheten vilket underlättar genomförandet av intervjuerna. Det finns både för- och nackdelar med att använda observation som undersökningsmetod. Vid observationer kan frågor och funderingar uppstå som sedan kan besvaras under intervjun. Beteenden kan registreras i en specifik situation dessutom kan vissa samtalsämnen som människor inte känner sig bekväma att prata öppet om tolkas och iakttas. Observatören kan lägga märke till sådant som har blivit rutin för projektledaren, som denne inte reflekterar över, och som kanske inte kommer fram vid intervjun. Som observatörer leder detta till en direkt inblick i verksamheten. En negativ aspekt med observation som undersökningsmetod är att en observatör inte kan undgå att påverka och bli påverkad av miljön och detta samspel kan leda till bilden av situationen kan bli förvrängd. De närvarande vid observationen kan vara negativt inställda till att en deltagande observatör finns på plats under pågående verksamhet. Detta kan resultera i ett tillgjort beteende och kan påverka studiens resultat. Det ideala är att observatören är så neutral som möjligt för att inte förändra eller påverka situationen så att resultatet snedvrids. I och med att deltagande observation kan påverka skeendet är det viktigt att ha med detta i beräkningen när man tolkar den insamlade datan. (Merriam, 1996).

För att få en djupare förståelse för verksamheten och för att besvara studiens frågeställningar valdes besöksintervju med öppna frågor som metod. Intervju som undersökningsmetod ger möjlighet att ställa frågor som kan uppfattas som krångliga eftersom dessa kan omformuleras och förklaras. Respondenten kan stimuleras till att ge kompletta och utförliga svar med hög kvalitet. Dennes åsikter, synpunkter och uppfattningar kan frambringas. (Dahmström, 1996; Merriam, 1994). Att intervju handlar om att förstå världen utifrån den intervjuades synvinkel (Kvale, 1997). Steinar Kvale skriver i boken ”Den kvalitativa forskningsintervjun” (1997, s. 117) vad en intervju kan frambringa.

I intervjun frambringas kunskap i mötet mellan intervjuarens och intervjupersonens synpunkter. Själva intervjuandet är det mest engagerande stadiet i en intervjuundersökning. Den personliga kontakten och de ständigt nya insikterna i intervjupersonernas livsvärld gör intervjuandet till en spännande och berikande upplevelse.

Intervju som undersökningsmetod har även nackdelar. Det kan vara en tidskrävande och dyr undersökningsmetod. Som respondent finns en risk att påverka informanten i dennes svar, så kallad intervjuareffekt. Respondenten kan ge svar som inte är sanningsenliga och snedvridna, prestigebias. (Dahmström, 1996; Merriam, 1994).

4.2 Programmet Complador som analysverktyg

För att sammanställa insamlad data används programmet Complador. Gunnar Cardell, fil. dr i pedagogik, är upphovsman till trenätsteorin och utvecklare av Complador som är en kombination av webb-baserad databas och grafiskt program. I Complador kan avancerade tankekartor skapas som ett redskap för att ge en bild av komplexa sammanhang, vilka kan beskrivas på olika nivåer, var för sig eller hur de hänger ihop. Insamlad data kan i efterhand föras in i programmet av respondenten eller så kan data föras in tillsammans med informanten samtidigt som intervjun pågår. Complador är inte endast en metod där data redovisas utan ett hjälpmedel för såväl planering, där tänkta processer kan beskrivas, som utvärdering av en viss händelse eller situation. Complador kan vara ett hjälpmedel för pedagoger vid planering och utvärdering av verksamhet.

I Complador kan komplexa sammanhang åskådliggöras ur tre perspektiv, *behovs-*, *strategi-* och *orsaksperspektiv*, dessa redovisas i form av tankekartor som i programmet kallas nät. För att skilja på de olika perspektiven har de i programmet tilldelats olika färger, gult, blått och grönt. I *behovsperspektivet* kan man visa vilka behov som finns och hur de hänger ihop med varandra. Det kan vara rena behov eller något man strävar efter, visioner eller mål. Tankekartan som skapas utifrån detta perspektiv kallas för behovsnät, vilket redovisas i ett gult nät. I *strategiperspektivet* kan man titta på strategier för att möta behoven. Här åskådliggörs tänkta orsakskedjor, vilket redovisas i ett blått nät. I *orsaksperspektivet* kan man titta på verkliga orsakskedjor, hur praktiken ser ut, vilket redovisas i ett grönt nät. Tillsammans utgör dessa tre näten en sammanhängande helhet, ett trenät. Näten kan redovisas var för sig eller tillsammans i ett och samma nät för att visa hur de hänger ihop. I de olika näten kan beskrivande texter läggas in för att tydliggöra behoven, strategierna och orsakerna. Texterna kan redovisas i tabellform vilket gör att näten blir lätta att förstå. (Complador, 2009). I studien redovisas projektledarens mål med verksamhet i ett behovsnät, hennes strategier för att uppnå dessa mål i ett strateginät samt hennes önskade följder av strategierna i ett orsaksnät.

4.3 Urval

Ett samarbete mellan en organisation i Sverige och lekterapi på ett sjukhus i Armenien finns sedan tidigare. När projektledaren för lekterapi i Armenien var på besök i Sverige knöts kontakter med henne och beslut togs om att genomföra fältstudien på lekterapi där hon arbetar. Fallet för studien

är verksamheten på lekterapi. En icke-probabilistisk urvalsstrategi att föredra då detta är en kvalitativ studie. Urvalet baseras på en strävan att upptäcka, förstå och få insikt i projektledarens mål med lekterapi och hennes strategier för att uppnå dessa. Urvalet är ett icke-sannolikhetsurval, informanten har valts då hon antas ha stor kunskap om verksamheten, urvalet är därför målinriktat. Urvalet möjliggör ingen generalisering av undersökningsresultat. (Merriam, 1996). Studien går ut på att kartlägga projektledarens mål och hennes strategier för att uppnå dessa därför är generalisering inget som faller in i syftet. Respondenten valdes då hon är projektledare för lekterapi och antas ha stor kunskap om verksamheten.

4.4 Genomförande

Då besked gavs om att vi tilldelats ett Sida stött stipendium i syfte att möjliggöra fältstudier i utvecklingslandet Armenien påbörjades planeringen av studien. Vi deltog i en obligatorisk kurs för Minor Field Study stipendiater på Uppsala Universitet som arrangeras av Sida. Syftet med kursen var att genom olika föreläsningar hjälpa oss i våra förberedelser. Ämnen som kursen berörde var: bistånd, utvecklingsfrågor rörande ekonomi, utvecklingsfrågor rörande politik, utvecklingsfrågor rörande miljö/naturresurser, personlig hälsa, fältmetodik, förberedelser, genomförande samt problem som kan uppstå i fält, kulturmöten och etiska frågor, personlig säkerhet och en föreläsning gavs av en tidigare MFS stipendiat. Därefter fortsatte förberedelserna inför avresan. Genom kontakter i Sverige träffade vi projektledaren för lekterapi på ett sjukhus i Armenien under hennes besök i Sverige. Hon berättade om verksamheten på lekterapi. Ett intresse väcktes för verksamheten och vi bytte kontaktuppgifter för att höras av när vi anlant till Armenien.

På plats i Armenien gav sjukhusets ledning oss muntlig access och projektledaren gav sitt medgivande till att delta i studien. Fältstudien på lekterapi påbörjades. En kort presentation om studien genomfördes och programmet Complador presenterades för projektledaren. Datainsamling skedde genom dokumentanalyser, observationer och intervjuer.

Dokument som analyserades är projektbeskrivning, kvartalsrapporter samt arbetsmaterial. Analys och bearbetning av projektbeskrivning och kvartalsrapporter redovisas under rubriken ”2.3 Fältet för studien – lekterapi på ett sjukhus i Armenien”. Detta för att läsaren tidigt ska få en uppfattning om verksamheten. Arbetsmaterial bearbetades för att vi som respondenter lättare skulle få en förståelse för informantens berättelser. Vi har valt att inte ha med dessa dokument som bilagor då de är skrivna på armeniska.

Observationer genomfördes på lekterapin och minnesanteckningar fördes kring de aktiviteter som genomfördes. Detta för att vi som undersökare skulle få en insikt i verksamheten och lättare kunna genomföra intervjuerna och förstå vad projektledaren berättade om.

Ett flertal öppna intervjuer genomfördes med projektledaren. Två huvudfrågor ställdes, ”Vilka mål har du som projektledare med verksamheten?” och ”Vilka är dina strategier för att uppnå dessa mål?”. Hon berättade fritt kring dessa frågor och vid behov ställdes följdfrågor. Respondentens svar spelades in och minnesanteckningar fördes. Intervjuerna genomfördes mestadels på engelska men när respondenten kände osäkerhet med språket förklarade hon sig på armeniska. Då en av oss har armeniska språkkunskaper var det inga svårigheter att förstå och tolka svaren. Insamlad data, översattes, bearbetades och fördes sedan in i programmet Complador. Insamlad data sammanfördes till tankekartor som består av behovsnät, strateginät och orsaksnät så att komplexa sammanhang kan visualiseras och både helhet och delar blir möjliga att överblicka (Complador, 2009).

4.5 Validitet och Reliabilitet

Med validitet menas att frågorna som ställs är ämnade att mäta just det som undersökningen syftar till (Trost, 2001). I denna studie innebar det en strävan att få svar på studiens frågeställningar, vilka mål projektledaren har med sin verksamhet samt vilka strategier hon har för att nå dessa mål. De frågor som ställdes under intervjun är relevanta för undersökningens syfte och gav svar på dess frågeställningar vilket gör att undersökningen anses ha en hög validitet.

Med reliabilitet menas studiens tillförlitlighet. Hög reliabilitet innebär att mätningarna är korrekt gjorda och att inte tillfälligheter har påverkat resultatet. Vid upprepade mätningar ska resultatet vara detsamma oberoende av vem som utför mätningarna. (Wikipedia, 2009). För att få en hög reliabilitet krävs det att mätningarna görs på samma sätt vid upprepade tillfällen och att resultatet blir liknande (Trost, 2001). Målet med denna studie är inte att dra generella slutsatser om verksamheten utan att kartlägga projektledarens tankar, och enbart hennes, därför anses studien ha en låg reliabilitet.

4.6 Etiska aspekter

I humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning finns krav på hur forskning skall bedrivas. Dessa är antagna av Humanistisk- samhällsvetenskapliga forskningsrådet i mars 1990. De forskningsetiska principerna delas in i fyra allmänna huvudkrav:

- informationskravet
- samtyckeskravet

- konfidentialitetskravet
- nyttjandekravet

I studien har hänsyn tagits till dessa krav. För att uppfylla *informationskravet* har undersökningsdeltagaren informerats om hennes uppgift i undersökningen samt villkoren för deltagandet. Hon har dessutom blivit informerad om att deltagandet är frivillig och att medverkan kan avbrytas när som helst.

Undersökningsdeltagaren gavs all information som kan påverka villigheten att delta. Hänsyn till *samtyckeskravet* togs genom att undersökningsdeltagarens samtycke till deltagandet i undersökningen inhämtades muntligt. Respondenten gavs möjlighet att påverka undersökningens tid, plats och genomförande. Information gavs även om att ett eventuellt avbrytande av deltagandet inte leder till några negativa följder.

För att uppfylla *konfidentialitetskravet* har undersökningsdeltagarens personuppgifter exkluderats från inspelningarna av intervjuerna och banden har efter sammanställning spelats över.

Undersökningsdeltagarens svar har endast använts till undersökningens syfte och har inte spridits till personer utanför studien, därmed anses *nyttjandekravet* vara uppfyllt. Hänsyn har tagits till de forskningsetiska principerna under såväl planering som genomförande av undersökningen då dessa anses nödvändiga för att möjliggöra en framgångsrik undersökning. (Vetenskapsrådet, 2002).

5. RESULTAT

5.1 Intervjuer med projektledaren för lekterapi

Intervjuerna med projektledaren redovisas under två rubriker utifrån studiens frågeställningar, ”Vilka mål har projektledaren med sin verksamhet?” och ”Vilka är hennes strategier för att uppnå dessa mål?”. Detta för att strukturerat redovisa insamlad intervjudata. Intervjudatan är översatt från engelska och armeniska till svenska. Inspelad intervjudata har bearbetats. Det som informanten nämnde under intervjun och som besvarar studiens frågeställningar redovisas nedan.

5.1.1 Vilka mål har projektledaren med sin verksamhet?

Nedan redovisas projektledarens mål med verksamheten:

- Skapa trygghet hos barnen.
- Hjälpa barnen att uttrycka sig.
- Ge barnen möjlighet till psykisk utveckling.
- Ge barnen möjlighet till fysisk utveckling.
- Ge barnen möjlighet till social utveckling.
- Ge barnen möjlighet till lek.
- Hjälpa barn med beteendestörningar.
- Hjälpa osäkra barn att känna sig säkra i sig själva.
- Hjälpa barn med rädslor att bli av med dessa.
- Förbereda barnen för framtida situationer.
- Bearbeta situationer som barnen varit med om.
- Vägleda mammor i deras barnuppfostran.

5.1.2 Vilka är hennes strategier för att uppnå dessa mål?

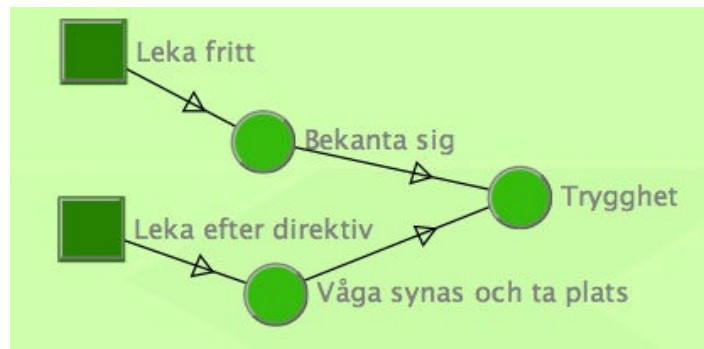
Nedan redovisas projektledarens mål med verksamheten, strategierna för att uppnå dessa samt vilka orsaker de leder till. För att tydliggöra vilka strategierna är står dessa skrivna i kursiv stil. Under varje mål, strategi och orsak redovisas en kartläggning av detta med hjälp av programmet Complador. Näten läses från vänster till höger. Kvadraterna är de genomförda aktiviteterna, cirkelarna som följer efter kvadraten är orsakerna som aktiviteten leder till. Den sista cirkeln i varje nät är de behov som verksamheten har som mål.

Mål: Skapa trygghet hos barnet.

Strategier:

- Barnet får vid det första besöket på lekterapi *leka fritt* under observation av pedagogen, detta för att barnet ska bekanta sig och känna sig trygg på lekterapi.
- Barnet får *leka efter direktiv* från pedagogen, detta för att barnet ska känna sig trygg, våga synas och ta plats när lekterapi sker i grupp. Ett exempel på detta är att barnet får inta ledarrollen i gruppen när denne leker med de andra barnen. Genom detta får barnet möjlighet att leda gruppen och på så sätt kan barnet känna sig trygg på lekterapi.

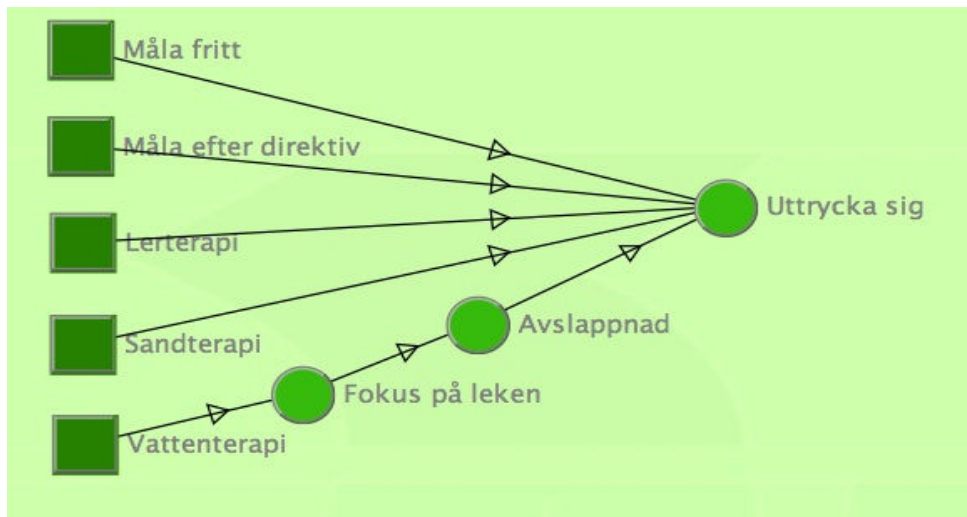

Mål: Hjälpa barnet att uttrycka sig.

Strategier: Pedagogen använder sig av olika former av *konstterapi*. Genom konstterapi kan pedagogen läsa av och få en förståelse för barnet. Genom denna förståelse kan pedagogen hjälpa barnet att uttrycka sig. De olika formerna av konstterapi som pedagogen använder sig av redovisas nedan:

- Barnet får *måla fritt* under observation av pedagogen. Pedagogen läser av det barnet har målat, exempelvis vilka färger barnet använder, hur barnet håller pennan, hur barnet placerar pappret, vad barnet ritar (mjuka former, hårda former etc), hur barnet ritar (försiktigt, aggressivt etc). Detta för att barnet ska få möjlighet att uttrycka sina tankar och känslor, då kan pedagogen få en förståelse för barnets situation.
- Barnet får *måla efter direktiv* under observation av pedagogen. Pedagogen ger direktiv om vad barnet ska måla och läser sedan av det barnet har målat. Pedagogen ger exempelvis direktiv om att barnet ska måla sin familj. Genom att läsa av det barnet målat kan pedagogen få en insikt i barnets familjsituation. När barnet målar efter direktiv kan denna få uttrycka sina tankar och känslor.
- Pedagogen använder sig av *leterapi* för att läsa av hur barnet arbetar med leran (försiktigt, aggressivt etc). Detta för att barnet ska få möjlighet att uttrycka sina tankar och känslor och pedagogen kan få en förståelse för barnets situation.
- Pedagogen använder sig av *sandterapi* för att läsa av hur barnet arbetar med sanden. På detta sätt kan pedagogen få en förståelse för barnets sätt att uttrycka sig.
- Pedagogen använder sig av *vattenterapi*. Barnet får leka fritt med leksaker i vatten vilket gör att fokus hamnar på leken. Detta gör att barnet känner sig avslappnad och lättare pratar med pedagogen och kan uttrycka sina tankar och känslor.

Mål: Ge barnet möjlighet till psykisk utveckling.

Strategier:

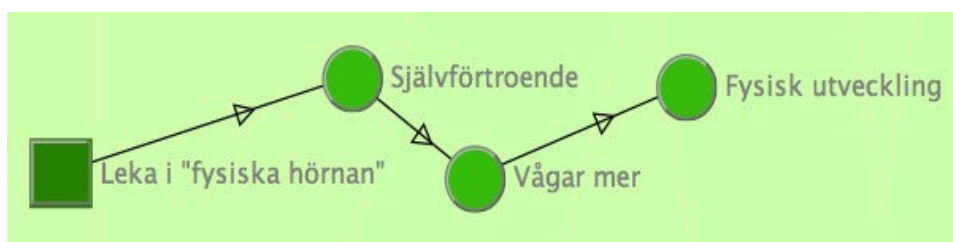
- Ett *besök på lekterapi* kan leda till en psykisk utveckling hos barnet, detta genom de olika aktiviteterna som barnet får delta i.

Mål: Ge barnet möjlighet till fysisk utveckling.

Strategier:

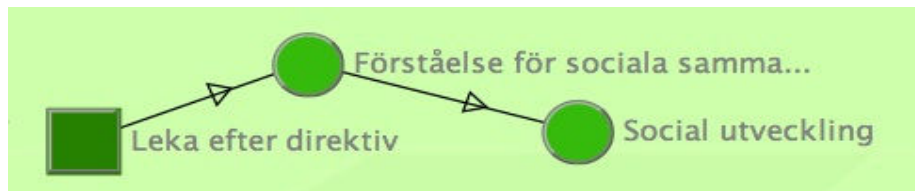
- Barnet får *leka fritt* och *efter direktiv* i lekterapins "fysiska hörna". Där finns boxningssäck, ribbstol, basketkorg, rutschkana, madrass, bollar och så vidare. Vid ett osäkert agerande hos barnet ger pedagogen beröm och uppmuntran för att stärka barnets självförtroende. Barnet vågar röra sig mer i den "fysiska hörnan" vilket kan leda till fysisk utveckling.

Mål: Ge barnet möjlighet till social utveckling.

Strategier:

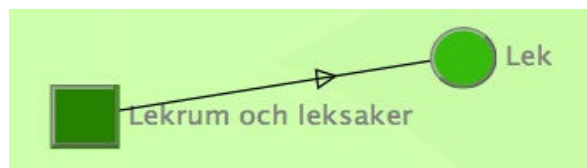
- *Pedagogen leker direktivt tillsammans med barnet* och de lever sig in olika roller (doktor – patient, mamma – barn etc). Genom att barnet intar olika roller får denne en förståelse för situationer i olika sociala sammanhang. Detta kan leda till social utveckling hos barnet.

Mål: Ge barnet möjlighet till lek.

Strategier:

- Lekterapi ger barnet möjlighet till lek genom att erbjuda *lekrum och leksaker*.

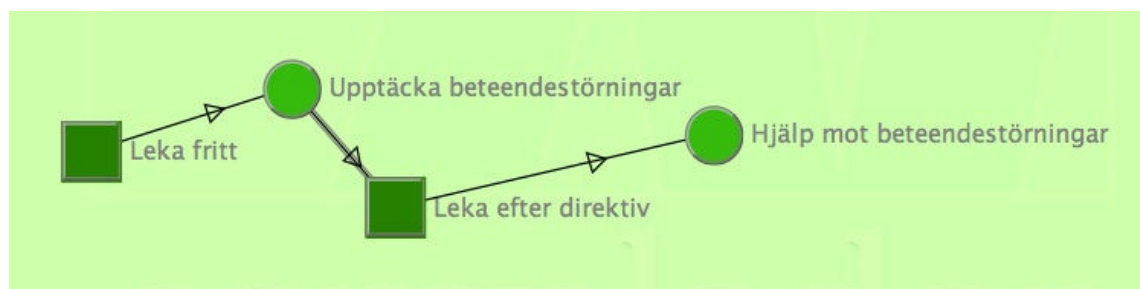

Mål: Hjälpa barn med beteendestörningar.

Strategier:

- Barnet får *leka fritt* i lekrummet under observation av pedagogen. Pedagogen kan genom att observera barnets agerande upptäcka eventuella beteendestörningar hos barnet. Därefter får barnet *leka efter direktiv* som pedagogen specifikt valt ut för att arbeta med den aktuella beteendestörningen.

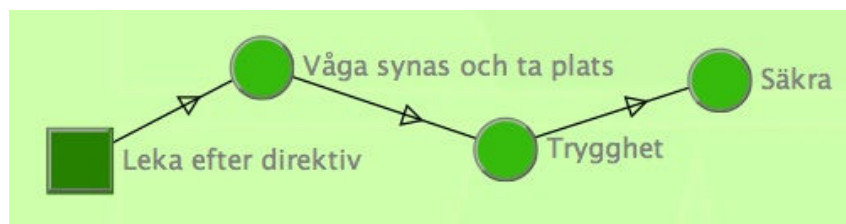
Mål:
Hjälpa
osäkra
barn

att känna sig säkra i sig själva.

Strategier:

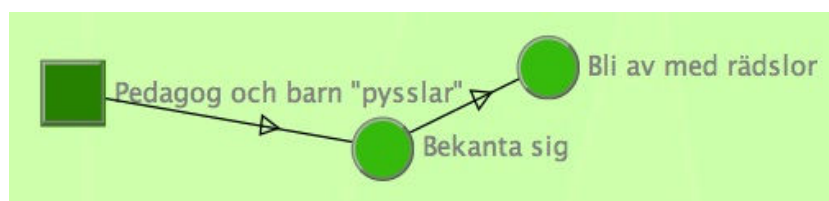
- Barnet får *leka efter direktiv* från pedagogen, detta för att barnet ska känna sig trygg. Detta gör att barnet vågar synas och ta plats när de har lekterapi i grupp. Ett exempel på detta är att barnet får inta ledarrollen i gruppen när denne leker med de andra barnen. Genom detta får barnet möjlighet att leda gruppen och på så sätt kan barnet känna sig säkert i sig själv. I denna situation är det viktigt att pedagogen berömmar barnet.

Mål: Hjälpa barn med rädslor att bli av med dessa.

Strategier:

- *Pedagogen "pysslar" tillsammans med barnet* för att minska dennes rädsla. Om ett barn är rädd för exempelvis hundar kan pedagogen tillsammans med barnet skapa en berättelse om en hund genom att rita, klippa och klistra på ett sådant att hunden framstår som ofarlig. På detta sätt kan barnet bekanta sig med den fiktiva situationen och kan då komma över sin rädsla.

Mål: Förbereda barnet för framtida situationer.

Strategier:

- Genom att *pedagogen tillsammans med barnet leker sig in i olika situationer* kan barnet förberedas för framtida situationer. Ett exempel på detta är ett barn som är rädd för sprutor. För att förbereda barnet för en situation då denne ska få en spruta leker pedagogen och barnet sig in i situationen. Barnet får agera läkare och pedagogen agerar patient. Genom leken kan barnets inställning till situationen ändras och barnet kan förbereda sig för en

liknande situation.

Mål: Bearbeta situationer som barnet varit med om.

Strategier:

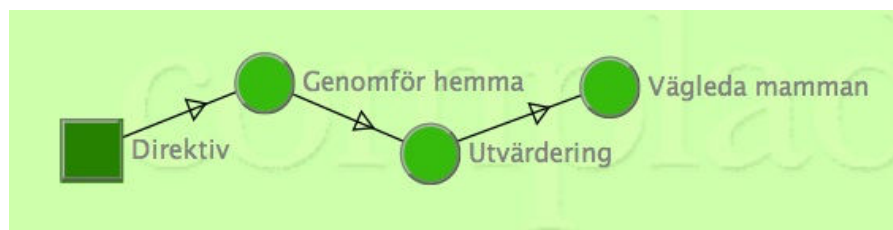
- Genom att *pedagogen tillsammans med barnet leker sig in i olika situationer* kan barnet bearbeta situationer som denne tidigare varit med om. Ett exempel på detta är ett barn som har besökt en läkare och har upplevt det som obehagligt. För att bearbeta situationen kan barnet genom lek tillsammans med pedagogen återskapa situationen och därmed bearbeta sina tidigare upplevelser.

Mål: Vägleda mammor i deras barnuppfostran.

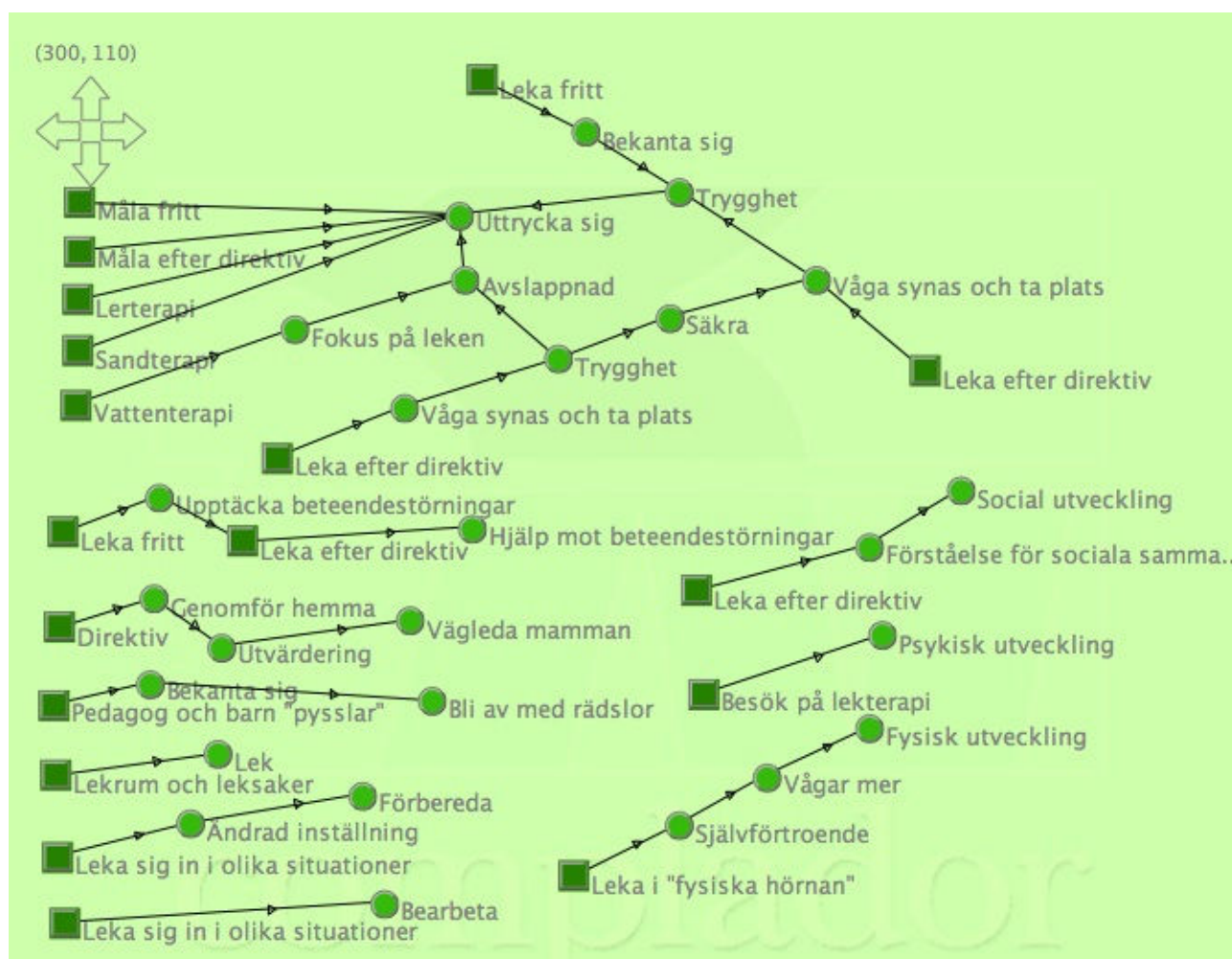
Strategier:

- Pedagogen *ger direktiv till barnets mamma* om specifika lekar och övningar som ska genomföras hemma vilket ska hjälpa barnet med dennes problem. Tillsammans med pedagogen utvärderar mamman leken och övningarna. Pedagogen kan därmed se barnets utveckling och ge vidare vägledning till mamman.
- Pedagogen *observerar mammans agerande* gentemot barnet när mamman och barnet leker tillsammans. Pedagogen ger vägledning om hur mamman kan agera gentemot sitt barn på ett sådant sätt som kan hjälpa barnets utveckling i en positiv riktning.

5.4 Kartläggning med programmet Complador

Här presenteras kartläggning av de tre olika perspektiven, behovs-, strategi- och orsaksperspektiven. Vissa strategier och orsaker leder till samma mål och har därför knutits samman till ett större nät. Vissa strategier och orsaker leder till separata mål och kartläggs därför i enskilda nät. Vid läsning av näten ska man utgå från kvadraterna som är de genomförda aktiviteterna. Cirkelarna som följer efter kvadraterna är orsakerna som aktiviteten leder till. Den sista cirkeln i varje kedja är de behov som verksamheten har som mål.

6. ANALYS

Studiens syfte var att pröva programmet Complador som ett verktyg vid kartläggning av den pedagogiska verksamheten på lekterapin på ett sjukhus i Jerevan, Armenien. Det vi med studien ville få svar på var vilka mål projektledaren har med sin verksamhet samt vilka hennes strategier är för att uppnå dessa mål. Genom en fallstudie med dokumentanalyser, observationer och intervjuer anser vi att studiens frågeställningar har besvarats. Vi kunde utifrån insamlad data avläsa projektledarens mål med verksamheten och hennes strategier för att uppnå dessa mål. Genom bearbetning och analys kunde vi även utläsa orsakerna som hennes strategier önskas leda till. Orsakerna är en följd av strategierna, vilket kan ses som en verkan av aktiviteterna hon genomför.

Genom att studiens frågeställningar besvarades kunde vi med hjälp av programmet Complador kartlägga verksamheten på lekterapin. När vi använde programmet Complador kunde vi kartlägga den komplexa verksamheten på ett överskådligt sätt. Några av strategierna visade sig leda till samma mål och vissa ledde till enskilda mål. Med hjälp av Complador kunde strategierna med samma mål kopplas samman till ett nät som visar hur de hänger ihop, att olika aktiviteter kan ha samma följder. De strategier som ledde till enskilda mål kunde kartläggas i separata nät. Samtliga nät kunde med hjälp av programmet visualiseras och en överskådlig bild av verksamheten kunde ges. Efter att ha genomfört denna studie och använt Complador finner vi att programmet är ett adekvat redskap vid kartläggning av pedagogiska verksamheter.

7. DISKUSSION

7.1. Metoddiskussion

En kvalitativ studie i form av en fallstudie valdes för att kunna ge en helhetsinriktad beskrivning och analys av verksamheten på lekterapi och för att förmedla projektledarens tankar och känslor om verksamheten. Metodvalet gav oss möjligheten till att komma åt sådana subjektiva faktorer, en kvantitativ metod hade inte gett utrymme för detta. Vi valde att i fallstudien genomföra dokumentanalyser, observationer samt intervjuer. Användandet av flera undersökningsmetoder gjorde att vi fick en bred bild av verksamheten.

Dokumentanalyserna gjorde att vi fick kunskap om verksamheten innan observationerna och intervjuerna genomfördes. Den bearbetade datan redovisas i bakgrunden under rubriken ”2.3 Fältet för studien – lekterapi på ett sjukhus i Armenien”, för att läsaren tidigt ska få en uppfattning om verksamheten. Dokumenten var skrivna på engelska och armeniska vilka översattes till svenska. Vi är medvetna om att detta kan vara en felkälla då vi kan ha gjort feltolkningar.

Observationerna genomfördes i syfte att få en förståelse för verksamheten vilket underlättade intervjuerna med projektledaren. Vi är medvetna om att våra observationer i verksamheten kan ha påverkat händelseförloppen, hur pedagogen och barnen agerade. Därför strävade vi efter att vara så neutrala som möjligt under observationerna. Då syftet inte var att kartlägga observationerna har detta inte påverkat studiens resultat. Under observationerna dök det upp funderingar som vi kunde ta upp och få besvarade under intervjuerna. Vi som observatörer la märke till sådant som blivit rutin för projektledaren och som hon självmant inte nämnde under intervjuerna, detta kunde vi ta upp och fråga om.

Intervjuerna som genomfördes gav svar på studiens frågeställningar. Intervjuerna liknade öppna dialoger mellan oss som respondenter och projektledaren. Valet av intervjumetod gjorde att projektledaren kunde känna sig avslappnad och berätta fritt om hennes tankar och känslor rörande verksamheten. Som respondenter är vi medvetna om att vi under intervjun kan ha påverkat projektledaren i hennes svar genom att ge för stor hjälp när hon inte förstod våra frågor. Vi har även haft i åtanke att ordval, tonfall, sociala normer och förväntningar kan ha påverkat svaren. Då vi som respondenter kommer från Sverige, ett land som kommit längre i arbetet med verksamheter som lekterapi, finns en risk för prestigebias då projektledaren är medveten om dessa skillnader. Risken för prestigebias kan öka ytterligare då projektet lekterapi, som tidigare nämnts, stöds ekonomiskt

av en Svensk organisation. Risken finns då att hon överskattar sina svar för att visa projektets framgångar. Vi har tagit hänsyn till detta och är medvetna om att studien endast kan svara för projektledarens tankar och känslor, hennes syn på verksamheten.

Kulturella skillnader är något som hänsyn måste tas till i denna studie. Vi som respondenter är från Sverige och har växt upp med en kultur som i många avseenden skiljer sig från den armeniska kulturen. De kulturella skillnaderna kan göra att vi som respondenter ser på verksamheten ur ett annat perspektiv än projektledaren. Detta kan leda till feltolkningar och svårigheter att förstå verksamheten. Saker som är självklara för projektledaren behöver inte nödvändigtvis vara det för oss som studenter från Sverige. Något som för oss framstod som ”oseriöst” var att projektledaren inte hade sekretess i sin yrkesroll. Hon kunde fritt namnge patienter och berätta ingående om deras fall. Vi tilläts närvara vid enskilda samtal mellan pedagog och förälder samt pedagog och barn. För projektledaren var detta agerande helt naturligt och ifrågasattes inte av kollegor och föräldrar. I våra ögon framstår detta som ett allvarligt tjänstefel då vi ser det ur ett svenskt perspektiv. Under våra besök på lekterapi uppstod upprepade funderingar kring verksamheten, trots förklaringar från projektledaren fanns det från vår sida svårigheter att förstå.

7.2. Resultatdiskussion

Genom att använda programmet Complador kan pedagogen få en översiktlig bild av sin verksamhet, vilka behov som finns, vilka strategierna är för att uppnå dessa behov samt de önskade följderna av strategierna. Complador bygger på Schöns begrepp ”reflekterande praktiker” och ”teori-i-användning” vilket enligt Bengt Molander består av ”värden, strategier och underliggande antaganden”. Efter att i vår studie ha prövat programmet Complador anser vi att Molanders tolkning av Schöns begrepp liknar de tre perspektiven i programmet Complador. Vi ser värden som programmets behovsperspektiv, projektledarens mål med verksamheten. Vi ser strategierna som programmets strategiperspektiv, projektledarens tillvägagångssätt för att nå målen. Vi ser underliggande antaganden som programmets orsaksperspektiv, projektledarens antaganden om vad strategierna leder till.

Donald Schöns begrepp ”teori-i-användning” utgörs av en persons handlings- eller beteendevärld. ”Teori-i-användning” kan vara en omedveten ”kunskap-i-handling” eller en medveten uttalad teori. Efter att i studien prövat programmet Complador vid kartläggning av den pedagogiska verksamheten lekterapi anser vi att en omedveten ”kunskap-i-handling” kan synliggöras och bli en medveten uttalad teori genom användning av programmet. Detta för att programmet Complador ger

en möjlighet till kartläggning av komplexa sammanhang. Tankar som finns inom pedagoger som denne tar för givet i sitt handlande kan synliggöras med hjälp av programmet Complador.

Upphovsmannen till programmet Complador, Gunnar, fil. dr. i pedagogik, påstår att:

...man har vissa antaganden om hur verkligheten ser ut och fungerar, man har vissa föreställningar om att somligt är viktigt och värdefullt, och man har idéer om hur man kan åstadkomma detta värdefulla.

(Cardell, 2008, s. 4).

I den insamlade intervjudatan kunde innebörden av det ovan nämnda citatet utläsas. Projektledaren berättade om hennes antaganden kring verksamheten, mål, strategier samt vad hon tror att strategierna leder till. Dessa antaganden kunde kartläggas och synliggöras med hjälp av programmet Complador.

Efter att i studien ha prövat programmet Complador, vid kartläggning av den pedagogiska verksamheten lekterapi, finner vi programmet som ett adekvat redskap för reflektion. Om en pedagog använder sig av programmet Complador kan denne utvärdera sin verksamhet genom att titta på handlandet, konsekvenserna av handlandet och därefter reflektera över varför det blev som det blev. En sådan utvärdering, reflektion, kan leda till att pedagogen finner nya tillvägagångssätt för sitt framtida handlande. Genom denna process kan pedagogen utvecklas i sin yrkesroll. Utvecklingen kan ses som en läroprocess vilket är det centrala i Donald Schöns begrepp ”reflekterande praktiker”. Med detta menas att pedagogens fokus ligger på dennes sätt att tänka och agera i den unika situationen.

Donald Schön kallar Michael Polynais begrepp ”tyst kunskap” för ”kunskap-i-handling”. När en praktiker handlar instinktivt ligger den ”tysta kunskapen” som grund för detta handlande. Praktikern reagerar med ”reflektion-i-handling” där reflektionen handlar om praktikerns tankar kring varför resultatet uppstod och hur denne ska gå vidare i sitt arbete. Det är på så sätt den ”tysta kunskapen” som ligger till grund för praktikerns handlande. När en pedagog använder programmet Complador kan denne fundera över varför hon tänker som hon gör. Genom denna eftertänksamhet, en reflektion över hur hon tyckt och tänkt i en viss fråga, kan hon förändra sitt tänkande och uppfattningar om verkligheten. Detta fenomen kallas metakognition.

När en pedagog, exempelvis projektledaren på lekterapi, använder sig av programmet Complador kan hon kartlägga strategiernas konsekvenser samt reflektera över dessa. Reflektionsprocessen kan

då ses som en erfarenhetsbaserad reflekterande inlärningsmetod. Projektledaren kan pröva sina idéer i praktiken, istället för att bara acceptera kunskap som den presenteras för henne, och sedan reflektera över detta. Denna process är en form av aktiv inläring. Dewey förespråkar aktiv inläring genom "learning by doing". Han anser att teori, praktik och reflektion är lika viktiga delar vid inläring.

I en vetenskaplig artikel skriven av Nasreddine Mohammed Sarsar tar upp hon upp vikten av reflektion, artikeln kan kopplas till vår studie. Vid kartläggning av pedagogiska verksamheter med hjälp av programmet Complador ges pedagogen utrymme att konstruera sin egen kunskap baserad på egna professionella färdigheter genom en reflekterande process. Detta arbetssätt har utvecklats av Schön som i sin tur grundar sig på Deweys idé om det reflekterande tänkandet. På detta sätt anser vi att pedagogen kan utveckla nya teorier baserade på egna erfarenheter som denne sedan kan använda i framtida situationer. Nasreddine anser att ett tillvägagångssätt för pedagogen att utveckla sin reflektionsförmåga är att föra en reflekterande loggbok. Genom att föra loggbok kan "gömda" delar av verksamheten synliggöras. Då den vetenskapliga artikeln argumenterar för att loggboksskrivande leder till en utvecklad reflektionsförmåga anser vi att ett användande av programmet Complador, vilket kan liknas vid loggboksskrivande, även kan ha en positiv verkan på pedagogens reflektionsförmåga.

Som tidigare nämnts kan programmet Complador användas vid utvärdering av pedagogisk verksamhet, programmet kan även användas vid planering. För att utvecklas som "reflekterande praktiker" har planering en viktig roll. När en pedagog använder sig av Complador kan denne kommunicera med en bild av sig själva i en framtida situation så som denne vill handla, pedagogens strategier kan kartläggas. Detta kan ses som en prospektiv reflektion, en så kallad "reflection-for-action". En studie genomförd i USA påvisar att prospektiv reflektion, "reflection-for-action" och planering har positiva effekter på pedagogens utveckling. Då programmet Complador kan användas vid utvärdering och planering av pedagogisk verksamhet kan vi med stöd av studien påvisa de positiva effekterna med användning av programmet Complador.

I en studie genomförd i Vermont påvisas det att "reflektion-i-handling" är ett verktyg för respons på vad som pågår i en pedagogisk verksamhet. I vår studie innebär det att en kunskap om varje enskilt barn underlättar projektledarens förståelse för barnens beteende. Genom denna kännedom kan projektledare planera sin verksamhet och bete sig på ett sätt som skapar trygghet för barnen. I intervjuerna framgick det att ett av de mål projektledaren har med lekterapi är att skapa trygghet

för barnen. Med tanke på detta mål och den tidigare forskningen anser vi att det vore fördelaktigt att använda sig av programmet Complador för att i praktiken få en ökad reflektionsförmåga.

7.3. Vidare forskning

I denna studie har vi med hjälp av programmet Complador kartlagt verksamheten på lekterapi, på ett sjukhus i Armenien. Vi anser att programmet Complador är ett adekvat redskap för pedagoger. Programmet kan ge en tydlig bild av komplexa sammanhang genom att åskådliggöra behovs-, strategi- och orsaksperspektiv. Genom en sådan kartläggning kan pedagogen få en bild över sitt arbete och reflektera över sitt handlande och dess konsekvenser, vilket i sin tur kan underlätta planering och utvärdering av verksamheten. Detta kan leda till att pedagogen utvecklas i sin yrkesroll.

Efter att ha presenterat programmet Complador för projektledaren hoppas vi att ett intresse har väckts för detta arbetssätt. Projektledaren kan använda programmet vid såväl planering som utvärdering av verksamheten. Efter genomförd studie anser vi att lekterapi har en stor betydelse för berörda barn, föräldrar och även för det armeniska samhället. En utvärdering av verksamheten med hjälp av programmet Complador kan ligga som grund för att visa verksamhetens positiva följder. Detta kan i sin tur användas för att övertyga beslutsfattare i det armeniska samhället om verksamhetens värde, vilket kan leda till att verksamheten får leva vidare och eventuellt spridas i landet. Efter genomförd studie önskar vi att programmet Complador prövas på andra pedagogiska arenor.

8. REFERENSER

8.1 Litteratur

Dahmström, Karin. (1996). *Från datainsamling till rapport: att göra en statistisk undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Egidius, Henry. (2006). *Pedagogik för 2000-talet*. Stockholm: Bokförlaget Natur & Kultur.

Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Danmark: Studentlitteratur.

Merriam, B. Sharan. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Merriam, B. Sharan. (1996). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Molander, Bengt. (1993). *Kunskap i handling*. Uddevalla: Bokförlaget Daidalos AB.

Svederberg, Eva., Svensson, Lennart. & Kindberg, Tina. (2001). *Pedagogig i hälsofrämjande arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, Jan. (2001). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm.

Åsberg, Rodney (2001). *Pedagogisk Forskning i Sverige – Det finns inga kvalitativa metoder – och inga kvantitativa heller för den delen*. Vol. 6, Nr. 4, s 277-285

8.2 Artiklar

Adler, A. Susan. (1990). The Reflective Practitioner and the Curriculum of Teacher Education. *Journal of Education for Teaching*, vol. 17 (no. 2), sid. 2-29.

Cardell, Gunnar. (2008). Reflekterande praktiker, strateginät och dataprogrammet Complador
<http://web.telia.com/~u58210548/Texter/Text%20h%20sem%204%20april.pdf>

Kinsella, A. Elisabeth. (2007). Embodied Reflection and the Epistemology of Reflective Practice.

Journal of Philosophy of Education, vol. 41 (no. 3), sid. 396-409.

Szesztay, Margit. (2004). Teachers' way of knowing. *ELT Journal*, vol. 58 (no 2), sid. 129-136.

Urzúa, Alfredo & Vásquez, Camilla. (2008). Reflection and professional identity in teachers' future-oriented discourse. *Teacing and Teacher Education*, vol. 24 (no 7), sid. 1935-1946.

Mohammed Sarsar, Nasreddine. (2008). Adopting a Reflective Approach to Professional Development. *Research Paper*; sid. 1-16.

Dyke, Martin. (2006). The role of the "Other" in reflection, knowledge formation and action in a late modernity. *Journal of Lifelong Education*, vol.25(no. 2), sid. 105-123.

8.3 Internet

[Complador \(2009\). Hämtad 2009.03.30, från Complador.](#)

<http://www.complador.se>

Nationalencyklopedien. (2009). *Tyst kunskap*. Hämtad 2009.01.09 från Nationalencyklopedien.

<http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/artikel/1175546>

Nationalencyklopedien. (2009). *Learning by doing*. Hämtad 2009.01.09 från Nationalencyklopedien.

http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/lang/john-dewey?i_h_word=learning+by+doing

Nationalencyklopedien. (2009). *John Dewey*. Hämtad 2009.01.09 från Nationalencyklopedien.

<http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/lang/john-dewey>

Nationalencyklopedien. (2009). *Armenien*. Hämtad 2009.04.22 från Nationalencyklopedien.

http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/lang/armenien/118053?i_whole_article=true

Wikipedia. (2009). *Reliabilitet*. Hämtad 2009.05.08 från Wikipedia.

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Reliabilitet>

9. BILAGA - NODTEXTER

Nodtexter är förklaringar på de behov, strategier och orsaker som skrivits in i programmet Complador.

0 Trygghet	Skapa trygghet hos barnen.
0 Uttrycka sig	Hjälpa barnen att uttrycka sig.
0 Fysisk utveckling	Ge barnen möjlighet till fysisk utveckling.
0 Lek	Ge barnen möjlighet till lek.
0 Säkra	Hjälpa barnen att känna sig säkra i sig själva.
0 Bearbeta	Bearbeta situationer som barnen varit med om förut.
0 Vägleda mamman	Genom detta kan pedagogen vägleda mamman i hennes barnuppfostran.
0 Förbereda	Genom leken kan barnets inställning till situationen ändras och barnet kan förbereda sig för en liknande situation.
0 Social utveckling	Ge barnen möjlighet till social utveckling.
0 Psykisk utveckling	Ge barnen möjlighet till psykisk utveckling.
0 Hjälp mot beteendestörningar	Hjälpa barn med beteendestörningar.
0 Bli av med rädslor	Hjälpa barnen att bli av med rädslor.
0 Måla fritt	Barnet får måla fritt under observation av pedagogen. Pedagogen läser av det barnet har målat.
0 Leka efter direktiv	Barnet får leka efter direktiv från pedagogen.
0 Leka fritt	Barnet får vid det första besöket på lekterapi leka fritt under observation av pedagogen.
0 Måla efter direktiv	Barnet får måla efter direktiv under observation av pedagogen. Pedagogen ger direktiv om vad barnet ska måla och läser sedan av det barnet har målat.
0 Vattenterapi	Pedagogen använder sig av vattenterapi. Barnet får leka fritt med leksaker i vatten.
0 Sandterapi	Pedagogen använder sig av sandterapi för att läsa av hur barnet arbetar med sanden. Barnet får leka med sin mamma och pedagogen observerar hur mamman agerar gentemot sitt barn.
0 Lerterapi	Pedagogen använder sig av lerterapi för att läsa av hur barnet arbetar

	med leran.
0 Bekanta sig	Barnet får bekanta sig med lekterapi.
0 Våga synas och ta plats	Genom direktiva lekar kan barnet våga synas och ta plats i gruppen.
0 Avslappnad	Barnet känner sig avslappnad och kan lättare prata.
0 Fokus på leken	När barnet leker med vattnet hamnar fokus på leken.
0 Besök på lekterapi	Ett besök på lekterapi där barnet får delta i olika aktiviteter.
0 Leka i "fysiska hörnan"	Barnet får leka fritt och efter direktiv i lekterapiens "fysiska hörna".
0 Självförtroende	Vid ett osäkert agerande hos barnet ger pedagogen beröm och uppmuntran för att stärka barnets självförtroende.
0 Vågar mer	Barnet vågar röra sig mer i den "fysiska hörnan".
0 Leka efter direktiv	Pedagogen leker direktivt tillsammans med barnet och de lever sig in i olika roller.
0 Förståelse för sociala sammanhang	Genom att barnet intar olika roller får denne en förståelse för situationer i olika sociala sammanhang.
0 Lekrum och leksaker	Lekterapi erbjuder lekrum och leksaker.
0 Leka fritt	Barnet får leka fritt i lekrummet under observation av pedagogen.
0 Upptäcka beteendestörningar	Pedagogen kan genom att observera barnets agerande upptäcka eventuella beteendestörningar hos barnet.
0 Leka efter direktiv	Barnet får leka efter direktiv som pedagogen specifikt valt ut för att arbeta med den aktuella beteendestörningen.
0 Leka efter direktiv	Barnet får leka i grupp efter direktiv från pedagogen.
0 Våga synas och ta plats	Genom direktiva lekar vågar barnet synas och ta plats i gruppen.
0 Trygghet	Genom att barnet får möjligheten till att synas och ta plats känner denne sig trygg i gruppen.
0 Pedagog och barn "pysslar"	Pedagogen "pysslar" tillsammans med barnet.
0 Bekanta sig	Genom "pysslandet" kan pedagogen tillsammans med barnet arbeta med dennes rädsla och bekanta sig med en situation som barnet har en rädsla för.
0 Leka sig in i olika situationer	Pedagogen och barnet leker sig in i olika situationer.
0 Ändrad inställning	Genom leken kan barnets inställning till situationen ändras.

0	Leka sig in i olika situationer	Pedagogen och barnet leker sig in i olika situationer som barnet tidigare varit med om.
0	Direktiv	Pedagoge ger direktiv till barnets mamma om specifika lekar och övningar som ska genomföras hemma för att hjälpa barnet med dennes problem.
0	Genomför hemma	Mamman genomför de specifika lekarna och övningar hemma.
0	Utvärdering	Mamman tillsammans med pedagogen utvärderar de lekar och övningar som genomförts i hemmet.